

Speech van Ronit Palache tijdens de presentatie van het door haar samengestelde boek, Andreas Burnier, *Elk boek is een gevaar*, op 18 september 2022 in De Balie te Amsterdam.

Lieve aanwezigen,

Wat een feest om jullie met zovelen te mogen begroeten bij dit grote, mag ik wel zeggen, Burnierféstival. Het voelt dubbel om het woord tot jullie te richten omdat ik aan de ene kant jullie wil bedelven onder de avonturen die ik met Andreas beleefde - ja dat kán dus met mensen die er niet meer zijn - en de liefde die ik voor haar opvatte de afgelopen anderhalf jaar waarin ik van 's ochtends vroeg tot 's avonds laat nogal monomaan met haar en alles wat ze gepubliceerd heeft bezig was, met jullie te delen. Allemaal om DIT boek te kunnen maken. Maar tegelijkertijd markeert zo'n praatje ook een afscheid. Ik had vanochtend ineens echt een vreselijk rotgevoel in mijn buik alsof ik haar vandaag, twintig jaar na daadwerkelijk overlijden, pas zélf begraaf. Maar goed, dat is mijn tragiek. De meeste mensen van wie ik houd zijn oud, dood of heb ik nooit gekend. Nu moet ik weer verder met andere dingen in mijn leven. En al heb ik het gevoel dat ze nog wel een tijdje op mijn schouder zal blijven zitten, ze MOET echt iets minder nadrukkelijk mijn aandacht trekken de komende tijd. Want anders kom ik nergens anders ooit aan toe. Ze bemoeit zich overal mee, heeft overal een mening over en heeft, ergerlijk genoeg, meestal nog gelijk ook.

Terwijl al die fijne en mooie stukken langzaam over haar werk loskomen - over deze bloemlezing, de mooie biografie van Elisabeth Lockhorn, maar belangrijker nog over de noodzaak haar ook vandaag nog te blijven lezen of te (her)ontdekken, heb ik natuurlijk lang stil gestaan bij de vraag waarom juist Andreas Burnier, Catharina Irma Dessaur, Ronnie van Dijk, Reinier of Atara, hoe je haar ook noemen wil, zó bijzonder was dat ze in Privédomein moest worden bijgezet en net als Ischa Meijer en Renate Rubinstein mijns insziens nieuw leven moest worden ingeblazen; een monumént moest krijgen. Want zo zie ik de Privédomeindelen toch wel. Het is een eregalerij.

Het korte antwoord daarop is moed. Lange antwoorden volgen bij mij meestal vanzelf.

In al die aan elkaar geregen dagen dat ik me opsloot in mijn huis en dat van háár, om me in haar universum te begraven in de veilige nabijheid van Andreas' -toenmalige- geliefde Daniel, kwam telkens weer naar voren hoe moedig zij was. Als kind had ze op talloze plekken ondergedoken gezeten en raakte ze niet alleen verdwaald in haar eigen lichaam zoals ze dat zo mooi noemde; ze verloor iedere vorm van wezenlijke geborgenheid, zat vast in een heterohuwelijk, wist zich geen raad met de opvoeding van haar kinderen en wilde studeren, de wereld zien, een nieuwe geborgenheid vinden, een huis van kennis bouwen dat haar de veiligheid zou bieden die zij zo ontbeerde.

En dat heeft ze gedaan. Ze schuwde beladen onderwerpen als euthanasie en abortus niet, sprak zich onomwonden uit, al vanaf midden jaren zestig, over homoseksualiteit en vrouwenonderdrukking (daarover horen we straks hopelijk meer van Xandra Schutte) en wist zich ondanks de vele angsten die ze had, voor honden, voor het jodendom, toch gedurfd uit te spreken over alles, ook wanneer de goegemeente over haar heenviel. In het geval bij euthanasie dus bijvoorbeeld, maar ook in haar eenzame strijd het spirituele en de wetenschap met elkaar te verbinden.

Dat bij alles wat zij deed de oorlog in min of meerdere mate een rol speelt is niet verbazingwekkend gezien haar achtergrond en toch is dat het bij ieder oorlogsverhaal ook wél. Ieder oorlogsverhaal is even uniek en bijzonder en staat qua beleving niet in verhouding tot de beleving van weer een ánder mens. Zowel Ischa als Renate werden geroemd om respectievelijk hun interviewtechnieken en vlammeende, persoonlijke columns in Vrij Nederland en Het Parool. Andreas als romancier, polemist en wetenschapper, maar eigenlijk zijn ze voor mij juist zo bijzonder als chroniqueurs van hun tijd, als schrijvers die bijdroegen aan het verwoorden van dat loodzware verhaal dat zij hun leven lang met zich meestorsten en dat daarna in ons simpele vocabulair, gereduceerd werd tot die twee ogenschijnlijk simpele woorden. De Oorlog.

Deze drie naoorlogse schrijvers hebben juist met hun persoonlijke stukken zo'n ontzettend belangrijke bijdrage geleverd aan wat het betekent als alles wat vanzelfsprekend is wegvalt, als echte geborgenheid niet meer bestaat en wanneer dat gevoel in wezen eigenlijk nooit meer te herstellen is.

De meeste mensen die Andreas al kennen, kennen haar voornamelijk vanwege haar romans (die nog in druk zijn, want het merendeel is niet verkrijgbaar) of van haar doorwrochte essays over allerlei geleerde onderwerpen.

Nou ben ik dol op geleerde onderwerpen, maar juist Privédomein, de naam zegt het al een beetje, heeft als doel de nadruk te leggen op iemands meest autobiografische teksten. Burnier werd door vele opiniemakers bij leven, maar ook wel daarna, gekenschetst als iemand die nogal cerebraal kon zijn. Afstandelijk en ondoorgroendelijk. Zweverig ook wel. Daar heb ik mezelf voor ik me nadrukkelijk verdiepte in haar werk ook een beetje schuldig aan gemaakt ben ik bang. Maar het bleek ten onrechte (die constatering, niet mijn schuld).

Door de afgelopen tijd alles van haar te hebben kunnen lezen (en met alles bedoel ik nadrukkelijk niet alleen het gepubliceerde werk, maar juist ook alle brieven, kattenbelletjes, aantekeningen, gedichten, en aanzetten tot nieuwe boeken die niet eerder verschenen) rees er een compleet ander beeld van haar op en ontwaarde ik in haar juist iemand die erin slaagt krankzinnig openhartig en gevoelig te zijn over bepaald geen lichte materie. Juist uit de stukken die ik in het boek opnam, voornamelijk dus autobiografisch van aard, blijkt waarom ik haar met terugwerkende kracht zo ben gaan bewonderen dus mis. Natuurlijk had ik er een

grote som geld voor over gehad om te weten hoe ze had gedacht over de krankzinnige tijd waarin wij leven. Over de wetenschap versus de vaccincritici (en hoe zij daar als oud-antroposofe in de discussie had gestaan), over het invasieve ingrijpen van de overheid in onze privacy en ruimte ten tijde van Corona, over De Oorlog, want er is inmiddels een nieuwe, in Oekraïne, over Woke en, nou ja, u begrijpt... het is nogal veel.

Maar met dit boek heb ik geprobeerd de actualiteit te overstijgen en juist die stukken te kiezen die de tand des tijds met gemak doorstaan, een kleine uitzondering daargelaten, maar daarvoor bestaan notenapparaten gelukkig. Want los van haar buitengewoon scherpe blik op de tijd waarin zij leefde en, wonder boven wonder ook ver daarná, was ze niet alleen wijs en erudiet, ze had ook een enorm empathisch vermogen, bijvoorbeeld geïllustreerd door de toon die ze gebruikte in gesprek met jonge mensen, een toon die je zelden uit een volwassene hoort komen, ze begreep zoveel van de zieleroerselen die ánderen kunnen hebben, wat het natuurlijk extra verdrietig dat ze die inzichten zo lang niet voor zichzelf heeft kunnen hebben en alles wat haar zélf betrof.

Ik hecht er ook aan om haar geen heilige te maken. Want dat ligt voor de hand als je zo'n avond als deze organiseert. We hebben het hier nadrukkelijk over haar gepubliceerde wérk en een mens is, ik vergeet het zelf ook weleens, toch uiteindelijk meer dan werken, schrijven alléén. Zij én haar toenmalige echtgenoot hebben hun kinderen ondergebracht bij pleeggezinnen en hebben niet de ouders kunnen zijn die je ieder kind gunt. Daar wil ik bij stilstaan, nadrukkelijk bij stilstaan, omdat ik weet hoe het voelt als familieleden worden opgehemeld door omstanders die niet weten hoe het eraan toe gaat als er niemand bij is. Als het te dichtbij komt, als er onoverbrugbaar verdriet staat tussen een waarachtige connectie.

Maar zoals gezegd was ze moedig en heeft ze, ook al duurde het bijna een heel leven lang, die demonen onder ogen kunnen zien en alsnog haar zo geliefde jodendom waar ze eerst zo bang voor was kunnen omarmen bijvoorbeeld. Maar ook heeft ze haar excuses kunnen aanbieden voor de moeder die ze niet heeft kunnen zijn. Publiekelijk. Het zijn er niet velen gegeven van haar achtergrond en generatie die haar dat hebben nagedaan. Want die obsessieve manier van kennis vergaren paste ze ook toe op zichzelf en haar tekortkomingen.

Die moed van haar werkte aanstekelijk. Toen ik een maand in het Roland Holsthuis te Bergen zat en me boog over de inleiding van dit boek zat een ander stuk mij dwars. Het ging over een moeilijke periode die ik doormaakte bij een uitgeverij waar ik werkte en waar ik veel emotionele last van ondervond. Drie jaar had de materie aan mij geknaagd, en ineens, daar in Bergen, lukte het me al die ingewikkelde facetten van het even zo ingewikkelde verhaal aan elkaar te verbinden en op te schrijven en niet alleen dat: ook nog te publiceren. Dat heb ik aan Andreas Burnier te danken. De vrouw die zelfs homoseksuelen van nu nog helpt bij hun

coming out en die moed blaast in angstige mensen die zich zo lang niet hebben durven uitspreken.

Dit boek is een verzameling van haar persoonlijke stukken, van haar levenslang durende zoektocht, van verdriet en van vreugde, van ontworteling en van thuiskomen. Ik ben haar onbeschrijflijk dankbaar dat ze, ook al was het weer postuum, op mijn pad kwam. Dat ik haar heb leren kennen, dat ik haar mag meedragen als een wijze metgezel en dat ik het diepe gevoel van verbondenheid heb kunnen ervaren zoals je dat zelden bereikt met iemand bij leven. Misschien had ze tóch gelijk over hemel en aarde en heeft ze zelfs deze nuchtere bijna door de grond zakkende rationalist bekeerd om niet altijd alles te willen verklaren met harde feiten, met dogmatische wetenschap en bewijsbaarheid. Ik hoop vanavond vurig dat wat zij noemde de ziel van Andreas Burnier ergens op ons neerdaalt en dat ze met genoeg meebeleeft wat we de komende anderhalf uur over haar zullen horen.

IK DANK U WEL